

Lotty Bruzelius (1855-1941)

Försvinnande spår

Boken om Lotty Bruzelius

MARGARETA KEMPE

KEMPESTIFTELSENA

IV LOTTYS BRÖLLOP FÖLJS AV BERTHAS

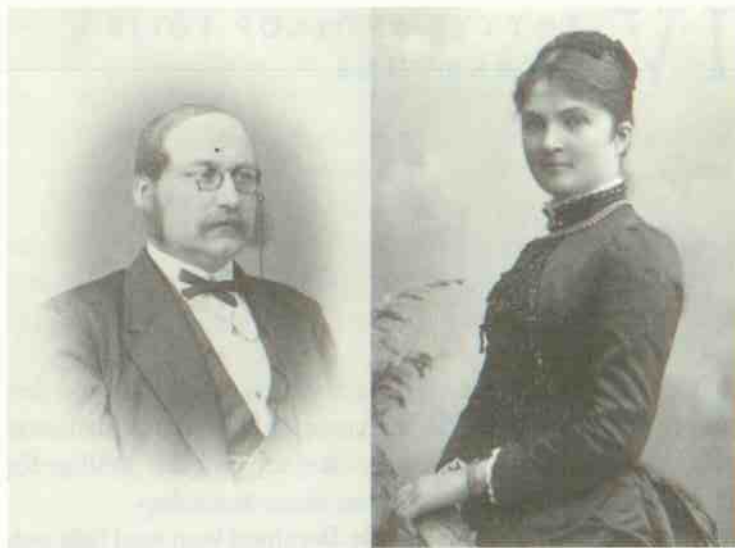
BRÖLLOPET MELLAN LOTTY OCH RAGNAR stod den 15 augusti 1882 på Fridhem utanför Härnösand. Henriette och Wilhelm hade vanan inne, efter att ha hållit bröllop för Henriettes två döttrar från hennes första äktenskap.

Alla Lottys bröder var samlade. Bernhard kom med Julie och barnen Erland, Anna och Hjalmar från Kapellsberg, som varit JC:s första lantgård.

Frans och Seth tog båten från sin stora skogsfastighet på Hemsön, som de gemensamt förvärvat 1880. Till den hörde den vitmålade herrgården Sanna, med utsikt över Ångermanälvens utlopp, vilken en gång byggts som sommarbostad för en landshövding. Där hade de utrymme att ta emot tillresta släktingar.

Bruden var ståtlig och bar sin krona värdigt... som Bertha skrev till Henrika Widmark, *...inget annat var att vänta.* Bröllopet hölls i familjekretsen och var inte stort. Detta var enda gången, enligt familjebrev och almanackor, som Ragnar for upp till Norrland. Han fördrog resor till västkusten eller ut i Europa.

Ragnar Bruzelius var en lärd och diskret man. Han levde största delen av sitt liv i Stockholm, men han övergav aldrig sin skånska torra humor och sin skorrande dialekt. Hans släkt hade i flera generationer varit akademiker och prästmän. Detta hade inte enbart gjort Ragnar till teoretiker, utan han behöll en praktisk för att inte säga pragmatisk syn på tillvaron. För prästerna utgick en stor del av lönen i natura från den gård där präst-

Lotty och Ragnar Bruzelius vid tiden för bröllopet 1882.

bostället låg. Från barndomen hade han fått respekt både för varors och tjänsters värde. Ragnar lär som lärare ha uppmanat sina studenter att ta kontant betalt och även att ta bra betalt. Detta var i mitten av 1800-talet ingen självklar ståndpunkt, då läkarna ofta lät sina förmögna patienter själva bestämma arvods höjd, och mindre bemedlade patienter bestämma i vilken form betalningen kunde ske.

Ett visst självhushåll fortsatte Ragnar med och han höll senare kor och höns vid sin ståtliga sommarvilla på Lidingö. Vid inköpet av detta ställe sålde han besittningsrätten till sitt sommarhus i Dufnäs, men förbehöll sig rätten att även efter första oktober (som var tillträdesdatum) låta ta hem sin potatis och hämta upphuggen ved där.

Han var då Oscar II:s livmedikus och företrädde genom giftermål med två systrar Kempe den näst största aktieposten i

Mo och Domsjö AB. Även om man räknar bort dessa aktier, så skapade Ragnar Bruzelius en stor förmögenhet under sitt liv genom att ha höga inkomster och samtidigt leva på ett för den tiden och i hans kretsar enkelt liv. Han förvaltade sina pengar genom aktiva, men säkra placeringar.

Ragnar Bruzelius var tredje barnet och äldste sonen till Magnus Bruzelius, kyrkoherde i Hörup och Löderup, och hans hustru Wilhelmina, dotter till kofferdikaptenen Peter Johansson från Stockholm.

När Ragnar var sju år gammal inköpte hans far det närliggande Gyllerups säteri, dit familjen flyttade från prästgården. Där kunde de bo ståndsmässigt med damm och park, stall och ladugård för många djur samt låta driva ett fullskaligt jordbruk, medan fadern fortsatte som kyrkoherde i Skånes "fetaste pastorat". Fadern Magnus Bruzelius dog 1855 efter en längre tids sjukdom. Modern bodde kvar på Gyllerups säteri, som hon drev och ärvde gemensamt med barnen.

Ragnar hade fyra syskon. Hans syster Augusta var sex år äldre än han och Hilda två år äldre. De yngre syskonen var Ingeborg och Arvid. Ragnar tog studenten vid 16 år efter att ha gått på Katedralskolan i Lund. När Ragnar skulle välja yrkesväg, så påverkades han säkert av erfarenheterna från två av hans farbröder. Den ene var Thure, far till Victoria Benedictsson, som utgjorde det avskräckande exemplet. Thure var en stilig militär, som snabbt förlorade intresset för sin hustru, red iväg för att festa med glada vänner och lämnade familjen att klara sig bäst den kunde. Den andre var den omtyckte Arvid Sture, som uppfördes på förslag till flera professurer bland annat i botanik, och senare 1845 och 1858 i kirurgi och obstetrik. Då han för andra gången blev förbigången av en yngre kollega för en tjänst som han upprätthållit i nio år, lämnade han Lunds barnmorskeundervisningsanstalt, begärde avsked och drog sig tillbaka mycket bitter. Han hade varit en skicklig kirurg och lärare, som tidigare

än andra betonade renlighet och hygien vid operationer.

Detta skedde samtidigt som brorsonen Ragnar blev förbigången vid en tillsättning av en professur i zoologi. Ragnar gick liksom farbrodern över till medicin och tog sin andra doktorsgrad i Lund 1864. Under senare delen av 1850-talet hade Ragnar dels förestått en professur i Lund, som han inte fick, dels arbetat i Stockholm vid Kungl. Vetenskapsakademins naturhistoriska museum. Åren 1857-58 ägnade han sig åt studier i anatomi under professor Anders Retzius vid Karolinska institutet. På somrarna företog Ragnar vetenskapliga (zoologi) resor till västkusten. 1859 erhöll han av Kungl. Vetenskapsakademien det Flormanska priset för en avhandling om amphipoderna.

Sina medicinska studier bedrev Ragnar dels i Lund, dels vid Serafimerlasarettet och Karolinska institutet i Stockholm under Magnus Huss och Per Henrik Malmstens ledning. Dessa förespråkade bägge klinisk utbildning inom medicinen i stället för undervisning enbart från katedern. På denna tid bodde kandidaterna inom själva sjukhusområdet på Kungsholmen och hade lite fritid. Från och med 1862 knöts Ragnar som läkare till Serafimerlasarettet och blev medlem av Läkaresällskapet. 1863 hade han en biträdande överläkaretjänst, samtidigt som han upprätthöll som docent undervisning och den kliniska delen av Troilius adjunktur vid Karolinska institutet under dennes hälsoresa. På somrarna reste Ragnar ut på stipendier för att studera vid de ledande medicinska universiteterna i Wien och Prag. I Wien ägnade han sig åt studier om struphuvudets och hudens sjukdomar.

Samuel Gustaf Troilius dog under en resa i Australien och Ragnar efterträdde honom som ordinarie medicine adjunkt 1864.

Ragnars mor Wilhelmina Bruzelius dog 1866 och den yngste sonen Arvid, som varit omyndig vid faderns död, nu löjtnant, tog helt över skötseln av Gyllerup. Syskonen ägde fortfarande egendomen gemensamt. Dess taxeringsvärde hade mer än fem-

dubblats under de 11 år som gått mellan faderns och moderns bouppteckningar.

Ragnar blev medlem i Stora Sällskapet 1866. Det kan nämnas att Ragnar med många andra begärde sitt utträde 1883 med anledning av missnöje med kortspel och vadslagning på klubben.

När Charlotte Kempe dog, var Ragnar mitt uppe i karriären. Vårterminen 1874 förestod han Per Malmstens professur i medicin vid Karolinska institutet och han blev ordinarie professor där 1877, sedan Malmsten intagits på sjukhus i Växjö. Livförsäkringsbolaget Nordstjernen etablerade sig snabbt och Ragnar var i egenskap av dess överläkare överhopad med arbete.

Inom Svenska Läkaresällskapet blev Ragnar först medlem av redaktionskommittén för tidskriften *Hygiea* från 1865 till 1871 och från 1869 medlem i redaktionen för *Nordiskt Medicinskt Arkiv*. Att dokumentera och sprida medicinska upptäckter och behandlingsmetoder i en tid, då kunskapen på detta område växte kraftigt både utom och inom landet, tog alltmer av Ragnars tid. När gammalt och nytt bryts uppstår alltid konflikter och intriger i olika läger. Den diskrete Ragnar Bruzelius förmådde hålla sig undan de värsta striderna. Han var omtyckt och konsulterad av sina läkarkollegor. Det sades om honom att han var generös när det gällde att ekonomiskt hjälpa läkare och deras familjer. Ragnar Bruzelius behandlade exempelvis apotekare Munthe, och hjälpte hans son Axel först med hans tuberkulos och sedan med rekommendationer för hans medicinstudier i Montpellier.

Detta i motsats till vad Ragnars kusinbarn Janne Bruzelius spred om honom senare på nittio-talet. I sin skvallertidning "Budkavlen" ondgjorde sig Janne över sin släkting Ragnars ovilja att låna ut pengar till slakten, och skröt om hur han lyckats lura Ragnar på pengar ett par gånger.

Det fanns flera av slakten Bruzelius, som flyttat från Skåne

till Stockholm, bland andra Ragnars kusin Anders Johan. Ragnar och han hade studerat samtidigt i Lund. AJ tog hovrättsexamen 1856, kom till Stockholms rådhusrätt 1857 och blev domare året därpå.

Redan 1848 skrev han "ättelängd över släkten Bruzelius." Denna infördes 1872 i svenska släktkalendern. Av denna framgår att AJ och Ragnars mödrar var kusiner. Bådas mormödrar hade Nordling som flicknamn. AJ:s morfar hade varit direktör för sjömanshuset i Stockholm och hette Martin Kruse och var enligt uppgift av tysk börd. Även JC Kempe hade släkt med namnet Kruse, nämligen hans farmor Sophia, som flyttade från Stockholm till Stralsund då hon gifte sig.

De två skånska kusinerna Bruzelius delade intresset att systematisera och beskriva. Det kan tyckas att AJ vände sig mera mot historien och senare även mot medicinhistoria, medan Ragnar var mest sysselsatt med nutid och framtid inom medicinen. Men även Ragnar hade i sin tidiga ungdom 1850 "disputerat" på "Beskrivning av fornsaker funna i Skåne." Med en annan vän från Lund, Harald Wieselgren, son till nykterhetskämpen, brevväxlade Ragnar i 30 år. 1864 delade de våning i Stockholm och på 1870 talet umgicks AJ och Harald mycket i Ragnars och Helenas hem.

*

Nu skulle Ragnar för andra gången göra sin bröllopsresa till släktingarna i Skåne. Men innan de nyblivna makarna reste, så skrev de tre dagar efter bröllopet ett enkelt inbördes testamente i Stockholm, precis som Ragnar gjort med Helena.

I Ystad i eget hus väntade Ragnars syster Augusta, gift med apotekare Smith. Familjen flyttade om sommaren ut till sin villa vid Ystad Saltsjöbad, där de tog emot den unga bruden. Augusta var så tung, att hon knappast hade kunnat resa upp till Härnösand. De sista åren i hennes liv fick hon bäras i husets trappor.

Fädernegården Gyllerup beboddes och sköttes fortfarande av Ragnars yngre bror Arvid, nu kaptän. Syskonen hade gemensamt ägt Gyllerup i sex år efter moderns bortgång. Men sedan Ragnar gift sig med Helena 1871, löste Arvid ut sina syskon och Ragnar fick ut ca 10 000 riksdaler både för län och arvslott. Arvid var ogift, men med sin hushållerska Elsa Svensson hade han en dotter som han inte lät erkänna.

Även Lotty hade nära släktingar i Ystadtrakten. Där bodde faster Johannas yngste bror Albert på Dybecks slott. Lotty var hans kusinbarn och hade bland hans barn ett par sysslingar i 20-årsåldern.

Bolleruphistorien

Nordväst om Ystad låg Bollerup gods, den tidigare kungliga borgen (under Carl XIV Johan). Där residerade Ragnars unga systerdotter Elvira gift med godsägare Peter Sylvan. De

Elvira Smith förlovad med Peter Sylvan 1876.